

رابطه باورهای ارتباطی با پرخاشگری در زنان و مردان متاهل شاغل در آموزش و پرورش شهرستان شهریار

مجید هاشمی گل مهر^۱
دکتر ابوالقاسم خوش کنش^۲
دکتر لیلی پناغی^۳

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه باورهای ارتباطی با پرخاشگری در زنان و مردان با روش همبستگی اجرا شده است. **روش:** روش پژوهش از نوع همبستگی بود. نمونه پژوهش شامل ۱۰۰ نفر زن و ۱۰۰ نفر مرد متاهل شاغل در آموزش و پرورش شهرستان شهریار بودند که با روش نمونه گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای در این پژوهش شرکت داده شدند. ابزارهای جمع‌آوری اطلاعات، سیاهه باورهای ارتباطی اپشتاین و ایدلسون (۱۹۸۲) و پرسشنامه پرخاشگری باس و پری (۱۹۹۲) هستند. اطلاعات جمع‌آوری شده با آزمون‌های آماری ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیره مورد بررسی قرار گرفتند. برای محاسبه سهم تک تک مولفه‌های باورهای ارتباطی در برآورد واریانس‌های پرخاشگری از رگرسیون گام به گام استفاده شد. **یافته‌ها:** نتایج نشان داد که پرخاشگری و متغیرهای شناختی با یکدیگر همبستگی دارند. ضریب همبستگی بین پرخاشگری و باورهای ارتباطی ۰/۵۸ به دست آمد. تمامی عوامل شناختی روی هم رفته ۳۹٪ واریانس‌های پرخاشگری را تبیین می‌کنند. باور به مخرب بودن مخالفت، عدم تغییر پذیری همسر و تفاوت‌های جنسیتی با پرخاشگری در زنان و مردان رابطه دارند. **نتیجه گیری:** یافته‌های این پژوهش می‌تواند در آموزش شناختی همسران و اصلاح باورهای ناکارآمد آن‌ها در جهت افزایش احساسات مثبت نسبت به همسر، تداوم زندگی، کاهش پرخاشگری و تبعات ناشی از آن مورد استفاده قرار گیرد. **کلید واژه‌ها:** باورهای ارتباطی، باورهای غیر منطقی، پرخاشگری.

^۱ دانشجوی دکتری مشاوره دانشگاه شهید چمران اهواز. نویسنده مسئول. M.h.golmehr@gmail.com

^۲ استادیار دانشگاه شهید بهشتی

^۳ استادیار پژوهشکده خانواده دانشگاه شهید بهشتی

مقدمه

خانواده یکی از سیستم‌های جامعه انسانی است که خاستگاه بسیاری از توانمندی‌ها و هم‌چنین معضلات جامعه بشری است که سلامت و آینده آن را تحت تاثیر مستقیم خود دارد. نقش و عملکرد خانواده به عنوان کوچک‌ترین واحد اجتماعی بر روی سایر واحدهای اجتماعی تاثیر دارد (واقعی و همکاران، ۱۳۸۷). در فرهنگ‌های مختلف افراد برای تشکیل خانواده، دست به انتخاب و ازدواج می‌زنند. ازدواج از قدیمی‌ترین پیوندهای انسانی است که ارضا کننده و رشد دهنده‌ی شخصیت آدمی بوده‌است و اکثر افراد حداقل یک بار دست به انتخاب می‌زنند (رایس^۱، ۱۹۹۷، به نقل از سیف و اسلامی، ۱۳۸۷). تحقیقات مختلف نشان داده‌اند که یکی از مهم‌ترین عوامل مشکل‌ساز در رابطه زناشویی، اختلال در فرایند تفهیم و تفاهم است. بررسی‌ها نشان داده است که بین باورهای ارتباطی نامعقول و نارضایتی زناشویی ارتباط خانوادگی رابطه منفی وجود دارد. زمانی که افراد باورهای ارتباطی نامعقولی دارند، آن‌ها رضایت و سازگاری کمتری از خود نشان می‌دهند و در ارتباط‌هایشان تعارض بیشتری دارند و باورها و انتظارات غیرمنطقی، یک عامل مهم در اختلافات زناشویی است. (اپشتاینو ایدلسون^۲، ۱۹۸۲، ادیس و برنارد^۳، ۲۰۰۲، ادیب راد و همکاران، ۱۳۸۴).

از دیدگاه روان‌شناسان شناختی (هنریکوس، بک، بون^۴، ۱۹۷۰؛ الیس^۵، ۱۹۸۷) ریشه بسیاری از سوءتفاهمات زندگی زناشویی، در اندیشه‌های تعصب‌آمیز و غیرمنطقی زوج‌ها است. الیس (۲۰۰۳) معتقد است که نگرش‌ها و تصورات غیرمنطقی افراد می‌تواند در ایجاد رابطه عاطفی ناکارآمد نقش به‌سزایی ایفا نماید. و پرخاشگری یا خصومت در نتیجه گرایش به فکر کردن درست درباره رویدادها و امتناع از مبارزه کردن با این گرایش نادرست رخ می‌دهد.

تحقیقات گاتمن^۶ (۱۹۹۲، به نقل از نظری، ۱۳۸۸) نشان داد که نسبت تعاملات مثبت و منفی زوج‌های موفق نسبت ۵ به ۱ است. وی عنوان می‌کند زمانی که تعاملات منفی زوج‌ها از نسبت ۵ به ۱ فراتر می‌رود رابطه تخریب می‌شود در این حالت زوج‌هایی پدید می‌آیند که بی‌ثبات بوده و مدام با هم جنگ دارند. هارت^۷ و همکاران (۲۰۰۲) رابطه معناداری را بین باورهای غیرمنطقی و پرخاشگری گزارش کردند. آن‌ها به منظور بررسی تاثیر آموزش مدل حادثه فعال کننده- باورها- پیامد بر باورهای غیرمنطقی تیپ شخصیتی A، استرس زندگی و میزان خشم آزمودنی‌ها را با استفاده از ابزارهای مناسب اندازه‌گیری کردند. آموزش‌ها تاثیر تعدیل باورهای غیرمنطقی بر خشم را بیشتر از تاثیر آن بر استرس زندگی نشان دادند. ارتباط نامناسب زوج‌ها و جنگ و پرخاشگری بین آن‌ها موضوعی است که نظر بسیاری از متخصصان امروزی را به خود جلب کرده است که سعی کرده‌اند پرخاشگری فیزیکی، روانی و جنسی را در زنان و مردان مورد مطالعه قرار دهند و آثار آن را در روابط زوجی بررسی کنند و راه‌هایی را شناسایی کنند که میزان آن را در محیط خانواده به حداقل برسانند و احساسات مثبت همسران نسبت به یکدیگر را افزایش دهند (هینز و سادینو^۸، ۲۰۰۳، الیری و وودین^۹، ۲۰۰۵، الیری و ویلامز^{۱۰}، ۲۰۰۶). پرخاشگری در بردارنده رفتارهایی است که هدف از آن‌ها آسیب رساندن به دیگران یا اشیاء است (باریو^{۱۱} و همکاران، ۲۰۰۴). پژوهش‌های انجام شده حاکی از آن است که حداقل در ۱۶ درصد از خانواده‌ها خشونت خانوادگی مشاهده می‌شود. خشونت روانی در ۵/۵۵ درصد، خشونت اجتماعی در ۳۰ درصد و خشونت فیزیکی در ۲۸/۵ درصد

1. Rice. ph

2. Epstein & Eidelson

3. Addis & Bernard

4. Henriques, Beck & Bown

5. Ellis

6. Guttman

7. Hart

8. Hines & Saudino

9. O'Leary & Woodin

10. Williams

11. Barrio

خانواده‌ها وجود دارد. در سال ۲۰۰۴، ۱/۵ تا ۲ میلیون زن توسط همسران‌شان مورد آزار شدید قرار گرفته‌اند (هاروی، ترجمه احمدی و همکاران، ۱۳۸۸، نریمانی و آقامحمدیان، ۱۳۸۴). پیامدهای خشونت در روابط زوجی، متفاوت از حالتی است که پرخاشگری در میان افرادی رخ دهد که باهم رابطه زوجی ندارند. توزیع^۱ و همکاران (۲۰۰۵) بیان می‌کنند که تحقیقات اخیر به روشنی نشان می‌دهند که خشونت، فروپاشی روابط میان فردی از جمله روابط زناشویی را در برمی‌گیرد. برای مثال ۳۰ تا ۷۰ درصد از زنانی که در پی طلاق از همسرشان بودند، دلیل فروپاشی روابط زناشویی خود را خشونت فیزیکی عنوان کردند (هاروی^۲، ترجمه احمدی و همکاران، ۱۳۸۸). به علاوه در بررسی‌های ری‌هینگ^۳ (۱۹۹۹) ۷۵ درصد از زنانی که از همسرشان جدا شده بودند بیان کردند که مورد پرخاشگری و سوء استفاده همسرشان قرار گرفته‌اند. داس^۴ و همکاران (۲۰۰۴) ۱۴۷ زن و مردی که در جستجوی زوج درمانی بودند را مورد بررسی قرار دادند، آن‌ها دریافتند که در میان ۵۲ درصد از آزمودنی‌ها پرخاشگری فیزیکی رواج دارد به گونه‌ای که ۲۴ درصد موارد در یک سال گذشته اتفاق افتاده‌اند.

اعزازی (۱۳۷۷)، به نقل از نریمانی و آقامحمدی، (۱۳۸۴) بیان می‌کند افرادی که در زندگی شخصی قربانی خشونت خانواده بوده‌اند و یا حتی شاهد رفتار خشن اعضای خانواده نسبت به یکدیگر بوده‌اند، در رابطه با دیگران دارای مشکلات متعددی هستند و در بعد فردی این افراد بیشتر از دیگران تمایل به استفاده از مواد مخدر و پرخاشگری دارند و از کارآیی پایینی در محیط‌های کاری برخوردارند و در بعد اجتماعی، این افراد قادر به برقراری روابط سالم با دیگران نیستند.

بنابراین انجام پژوهشی جهت شناسایی عوامل شناختی دخیل در پرخاشگری زنان و مردان متأهل ضروری به نظر می‌رسد. اگرچه تاکنون در ایران پژوهش‌های بسیاری پیرامون باورهای ارتباطی، باورهای غیرمنطقی و پرخاشگری انجام شده است، اما تاکنون به طور مشخصی رابطه بین باورهای ارتباطی با پرخاشگری در زنان و مردان بررسی نشده است. پژوهش حاضر در پی پاسخ به این سوال است که آیا بین خرده مقیاس‌های باورهای ارتباطی و پرخاشگری در زنان و مردان رابطه معناداری وجود دارد؟ و اینکسپهم پیش‌بینی‌کنندگی هریک از خرده مقیاس‌ها در پیش‌بینی پرخاشگری به چه صورت است؟

روش پژوهش

این پژوهش از نوع پژوهش‌های همبستگی است. متغیرهای "باور بهمخرب بودن مخالفت"، "توقع ذهن‌خوانی"، "عدم تغییرپذیری همسر"، "کمال طلبی جنسی" و "باور درمورد تفاوت‌های جنسیتی" به عنوان متغیرهای پیش‌بین و پرخاشگری به عنوان متغیر ملاک در نظر گرفته شده است. داده‌های جمع‌آوری شده در این پژوهش با روش همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه مورد بررسی قرار گرفت. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه زنان و مردان متأهل شاغل در آموزش و پرورش شهرستان شهریار است. نمونه پژوهش ۱۰۰ نفر زن و ۱۰۰ نفر مرد متأهل را در برمی‌گیرد که به صورت تصادفی خوشه‌ای چند مرحله‌ای در این پژوهش شرکت داده شدند. ابتدا از میان ۵۱۷ مدرسه، ۲۱ مدرسه دخترانه و ۲۱ مدرسه پسرانه انتخاب شد به گونه‌ای که از هر مقطع آموزشی، ۷ مدرسه دخترانه و ۷ مدرسه پسرانه را دربرمی‌گرفت. از بین معلمان این مدارس کسانی که متأهل بودند پرسشنامه‌ها را پاسخ دادند.

1. Toews

2. Harway

3. Reihing

4. Doss

ابزار پژوهش

۱. سیاهه باورهای ارتباطی^۱

این پرسشنامه شامل ۴۰ سوال است که توسط اپشتاین و ایدلسون^۲ (۱۹۸۲) ساخته شده است. این پرسشنامه دارای ۵ خرده مقیاس است که عبارتند از: الف - باور به مخرب بودن مخالفت، شامل سوال‌های: ۱، ۶، ۱۱، ۱۶، ۲۱، ۲۶، ۳۱ و ۳۶. ب - توقع ذهن خوانی، شامل سوال‌های: ۲، ۷، ۱۲، ۱۷، ۲۲، ۲۷، ۳۲ و ۳۷. پ - باور به عدم تغییرپذیری همسر، شامل سوال‌های: ۳، ۸، ۱۳، ۱۸، ۲۳، ۲۸ و ۳۳. ت - کمال گرایی جنسی، شامل سوال‌های: ۴، ۹، ۱۴، ۱۹، ۲۴، ۲۹ و ۳۴. ث - باور در مورد تفاوت‌های جنسیتی، شامل سوال‌های: ۵، ۱۰، ۱۵، ۲۰، ۲۵، ۳۰، ۳۵ و ۴۰. ایدلسون و اپشتاین (۱۹۸۲) دریافتند که نمره‌های RBI با باورهای عمومی که توسط تست باورهای غیرمنطقی جونز (IBI) اندازه گیری شده بود، همبستگی مثبت داشت و هم‌چنین خرده‌مقیاس - های RBI ارتباط منفی با سازگاری زناشویی داشت که با مقیاس سازگاری MAS لوک و والاس^۳ اندازه گیری شده بود. البیری (۱۹۸۷)، به نقل از سیف و اسلامی، (۱۳۸۷) همسانی درونی سیاهه باورهای ارتباطی را از ۰/۷۲ تا ۰/۸۱ گزارش کرده است و ضریب آلفای کرونباخ برای این مقیاس را از ۰/۷۲ تا ۰/۸۱ برآورده کرده است. نسخه فارسی این ابزار را مظاهری و پوراعتماد (۱۳۸۰)، به نقل از حیدری و همکاران، (۱۳۸۴) مجدداً ترجمه کرده‌اند و در پژوهشی هم که آن را به کار برده‌اند آلفای کرونباخ محاسبه شده، ۰/۷۵ است. در پژوهش حاضر نیز آلفای کرونباخ برابر با ۰/۷۱ به دست آمد و برای هر یک از مولفه‌های مخرب بودن مخالفت، توقع ذهن خوانی، عدم تغییر پذیر همسر، کمال طلبی جنسی و باور در مورد تفاوت‌های جنسیتی آلفای کرونباخ محاسبه شده به ترتیب ۰/۷۱، ۰/۶۶، ۰/۷۲، ۰/۶۹ و ۰/۷۴ به دست آمد.

۲. پرسشنامه پرخاشگری:

این ابزار توسط باس و پری تهیه شده است. شکل اصلی آن ۵۲ سوالی می‌باشد که در نهایت به پرسشنامه ۲۹ سوالی تبدیل شد. خرده‌مقیاس‌های این پرسشنامه عبارتند از: پرخاشگری فیزیکی، شامل سوال‌های: ۱، ۵، ۹، ۱۳، ۱۷، ۲۱، ۲۴، ۲۶، ۲۸. پرخاشگری کلامی، شامل سوال‌های: ۲، ۶، ۱۰، ۱۴ و ۱۸. خشم، شامل سوال‌های: ۳، ۷، ۱۱، ۱۵، ۱۹، ۲۲ و ۲۹. خصومت، شامل سوال‌های: ۴، ۸، ۱۲، ۱۶، ۲۰، ۲۳، ۲۵ و ۲۷. پرسشنامه پرخاشگری باس و پری از همسانی درونی بسیار بالایی برخوردار است. ضریب آلفا برای خرده مقیاس‌های پرخاشگری فیزیکی، کلامی، خشم و خصومت به ترتیب ۰/۸۵، ۰/۷۲، ۰/۸۳ و ۰/۷۷، و ضریب آلفای کل نمرات پرسشنامه ۰/۸۹ است. این ابزار از پایایی بازآزمایی خوبی نیز برخوردار است، همبستگی بازآزمایی بعد از یک دوره ۹ هفته‌ای برابر ۰/۸۰، ۰/۷۶، ۰/۷۲ و ۰/۷۲ به ترتیب برای خرده مقیاس‌های پرخاشگری فیزیکی، کلامی، خشم و خصومت و ۰/۸۰ برای کل نمرات پرسشنامه بوده است. اعتبار پرسشنامه توسط محمدی (۱۳۸۵) از سه روش آلفای کرونباخ، بازآزمایی و تنصیف مورد تحلیل قرار گرفت که به ترتیب ضرایب ۰/۸۹، ۰/۷۸ و ۰/۷۳ به دست آمد و روایی همگرایی پرسشنامه با محاسبه ضریب همبستگی خرده مقیاس‌های این پرسشنامه با یکدیگر و با کل پرسشنامه، تایید شد که این ضرایب میان ۰/۳۷ تا ۰/۷۸ متغیر و معنادار بودند. در پژوهش حاضر نیز آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۲ به دست آمد و برای هر یک از مولفه‌های پرخاشگری فیزیکی، کلامی، خشم و خصومت آلفای کرونباخ محاسبه شده به ترتیب ۰/۶۳، ۰/۵۴، ۰/۶۲ و ۰/۶۶ به دست آمد.

^۱. Relationship Beliefs inventor (RBI)

^۲. Epstein, N & Eidelson, R. J.

^۳. Locke & Wallace

یافته‌ها

در این مطالعه ۲۰۰ نفر شرکت داده شدند و تحلیل آماری داده‌ها نیز بر روی ۲۰۰ نفر انجام گرفت. از ۲۰۰ نفری که در این پژوهش شرکت کرده‌اند ۱۰۰ نفر مرد و ۱۰۰ نفر دیگر زن بوده‌اند. میانگین سن آزمودنی‌ها ۳۵/۳۰ سال و انحراف معیار سن آزمودنی‌ها ۶/۹۱ بوده است و میانگین طول مدت ازدواج آزمودنی‌ها ۱۰/۶۶ سال و انحراف معیار طول مدت ازدواج آزمودنی‌ها ۶/۹۱ بوده است. ۵۴/۵ درصد آزمودنی‌ها دارای مدرک لیسانس، ۲۶/۵ درصد فوق دیپلم، ۹/۵ درصد دیپلم و ۹/۵ درصد دارای تحصیلاتی بالاتر از لیسانس بودند.

نتایج ضریب همبستگی و رگرسیون چندگانه در جدول‌های زیر ارائه شده است. * سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ و ** کمتر از ۰/۰۱ را نشان می‌دهد.

جدول ۱. ضریب همبستگی بین باورهای ارتباطی و پرخاشگری

متغیر
پرخاشگری
باورهای ارتباطی
۰/۵۸۹**

براساس یافته‌های جدول ۱ ضریب همبستگی بین باورهای ارتباطی و پرخاشگری معنادار است. بنابراین بین باورهای ارتباطی و پرخاشگری رابطه معنادار وجود دارد که بر اساس ضریب تعیین، ۳۴٪ از واریانس نمرات باورهای ارتباطی با پرخاشگری مشترک می‌باشند.

جدول ۲. ضریب همبستگی بین خرده مقیاس‌های باورهای ارتباطی با پرخاشگری

متغیرها مستقل	پرخاشگری
باور به مخرب بودن مخالفت	۰/۵۲**
توقع ذهن خوانی	۰/۲۹**
باور به عدم تغییرناپذیری همسر	۰/۴۱**
کمال طلبی جنسی	۰/۰۹
باور در مورد تفاوت‌های جنسیتی	۰/۲۸**

براساس اطلاعات مندرج در جدول فوق بین باور به مخرب بودن مخالفت، توقع ذهن خوانی، باور به عدم تغییر پذیری همسر و باور در مورد تفاوت‌های جنسیتی با پرخاشگری رابطه معنادار وجود دارد ولی بین کمال طلبی جنسی با پرخاشگری همبستگی معناداری وجود ندارد.

جدول ۳. رگرسیون چندگانه بین مولفه‌های باورهای ارتباطی و پرخاشگری

متغیر ملاک	متغیر پیش‌بین	ضریب همبستگی	ضریب تعیین F	سطح معناداری
پرخاشگری	۱ مخرب بودن	۰/۵۲۵	۰/۲۷۶	۰/۰۰۱
	مخالفت			
همسر	۲ تغییر ناپذیری	۰/۶۰۳	۱/۰۳۶۴	۰/۰۰۱
	تفاوت‌های جنسیتی			
	۳ تفاوت‌های جنسیتی	۰/۶۱۷	۰/۳۷۲	۰/۰۰۰۱

برای پیش‌بینی میزان پرخاشگری براساس مولفه‌های باورهای ارتباطی از تحلیل رگرسیون گام به گام استفاده شد. نتایج جدول ۵ نشان می‌دهد که از بین مولفه‌های باورهای ارتباطی، مولفه‌های مخرب بودن مخالفت، عدم تغییرپذیری همسر و تفاوت‌های جنسیتی می‌توانند پرخاشگری زنان و مردان را تبیین کنند. به این معنا که هرچه این باورهای غیرمنطقی در سطح بالاتری باشند پرخاشگری زنان و مردان نیز افزایش خواهد یافت. براساس ضریب همبستگی چندگانه، ۳۸٪ از واریانس پرخاشگری توسط باورهای غیرمنطقی فوق تبیین می‌شود.

جدول ۴. نتایج رگرسیون برای پرخاشگری در زنان و مردان

متغیر B	خطای معیار	B	beta	سطح معناداری
ثابت	۳۱/۳۱۹	۴۸/۵۶۷	۶/۵۸	۰/۰۰۱
باور به مخرب بودن مخالفت	۱۱/۱۱۳	/۴۲۹	/۰۳۱۴	۰/۰۰۱
عدم تغییرپذیری همسر	۱۹/۹۲۶	۰/۲۸	/۰۷۵۶	۰/۰۰۱
باور به تفاوت‌های جنسیتی	۱۸/۴۱	/۰۱۳۴	/۰۳۶	۰/۰۰۱

نتایج نشان می‌دهد که افزایش باورهای غیرمنطقی باور به مخرب بودن مخالفت، باور به عدم تغییرپذیری همسر و باور به تفاوت‌های جنسیتی پیش‌بینی‌کننده افزایش پرخاشگری در زنان و مردان هستند. بدین معنا که با افزایش باورهای غیرمنطقی فوق در افراد، میزان پرخاشگری نیز افزایش می‌یابد.

بحث و نتیجه گیری

در این پژوهش رابطه بین باورهای ارتباطی با پرخاشگری در زنان و مردان متأهل شاغل در آموزش و پرورش شهرستان شهریار بررسی شد. نتایج نشان داد که بین باورهای ارتباطی و پرخاشگری رابطه معنادار وجود دارد. این یافته یعنی وجود رابطه مثبت معنادار بین باورهای ارتباطی و پرخاشگری با پژوهش‌های قبلی از جمله بررسی معتمدین و عبادی (۱۳۸۶)، رابطه معنادار بین باورهای ارتباطی و پرخاشگری در دانش‌آموزان، هارت و همکاران (۲۰۰۲)، رابطه معنادار بین باورهای ارتباطی و پرخاشگری در زوج‌ها و پژوهش حیدری و همکاران (۱۳۸۴)، همسو می‌باشد.

بین باورهای ارتباطی و پرخاشگری رابطه مثبت معنادار وجود دارد. این یافته در درجه اول تاییدی بر نظریه عقلانی - عاطفی - رفتاری الیس است، چرا که وی معتقد است باورها و افکار فرد بر رفتار وی تاثیر می‌گذارد و این نوع باورهای فرد است که تعیین کننده رفتارهای او است نه حادثه فعال کننده یا همان اتفاقی که رخ داده است. از این دیدگاه پرخاشگری رفتاری است که پیامد باورهای غیرمنطقی فرد است و هرچه میزان باورهای غیرمنطقی فرد بالا باشد، میزان پرخاشگری وی نیز بالا خواهد بود.

از یافته‌های پژوهش چنین برمی‌آید که بین پرخاشگری و باور به مخرب بودن مخالفت، توقع ذهن خوانی، عدم تغییرپذیری همسر و تفاوت‌های جنسیتی رابطه معناداری وجود دارد. این یافته‌ها بر نقش مهم باورهای ارتباطی در پرخاشگری تاکید می‌کنند. در تبیین رابطه بین مولفه‌های باورهای ارتباطی با پرخاشگری شاید یکی از بهترین تبیین‌ها، نظریه عقلانی - عاطفی - رفتاری الیس است چرا که وی معتقد است که وقتی حادثه فعال کننده رخ می‌دهد، رفتاری که از فرد سر می‌زند مستقیماً از این حادثه فعال کننده ناشی نمی‌شود، بلکه بین حادثه فعال کننده و رفتار فرد، باورها و تفکرات فرد و در حقیقت نظام باورهای فرد قرار دارد که بر نحوه و نوع رفتارهای وی تاثیر می‌گذارد. بنابراین رفتاری مانند پرخاشگری می‌تواند به عنوان پیامد باورهای غیرمنطقی فرد باشد.

باور به مخرب بودن مخالفت، توقع ذهن خوانی، عدم تغییرپذیری همسر و تفاوت‌های جنسیتی با پرخاشگری زنان و مردان رابطه مثبت معنادار دارند. بنابراین در نظر گرفتن این مقوله‌ها در آموزش به زوجین می‌تواند به عنوان پیشگیری از پرخاشگری موثر باشند. به نظر می‌رسد زمانی که مشکلی بروز می‌کند زنان و مردانی که داری باورهای فوق هستند این مشکل را به صورت یک فاجعه می‌بینند زنان و مردانی که باور به مخرب بودن مخالفت را دارند در صورت ظهور عدم تفاهم بین آن‌ها، احساس می‌کنند که دیگری سعی در تخریب رابطه‌شان را دارد و نسبت به وی احساس کینه‌توزی و خصومت می‌کنند و جهت جلوگیری از هرگونه عدم تفاهمی با همسرشان شروع به سرزنش، تحقیر و مقصر دانستن دیگری می‌کنند. توقع ذهن خوانی نیز در صورتی که زنان و مردان بدان پایبند باشند می‌تواند به احساس خصومت و خشم منجر شده و به صورت تکانشی عمل می‌کنند. چرا که ممکن است عدم توانایی همسر در ذهن خوانی را بی توجهی وی نسبت به خود تعبیر کنند و این بی توجهی و سهل انگاری آنان را خشمگین سازد. این یافته با بررسی حیدری و همکاران (۱۳۸۴) نیز همسو می‌باشد که توقع ذهن خوانی با کاهش احساس‌های مثبت نسبت به همسر به ویژه در زنان ارتباط دارد، در نتیجه این احساسات ممکن است که احساسات خشم و خصومت نیز ابراز گردند. باور به عدم تغییرپذیری همسر می‌تواند این احساس را در افراد شکل دهد که همسرشان توانایی تغییر رفتار خود را ندارند و برای همیشه این رفتارها وجود خواهد داشت، به ویژه اگر صفات و رفتارهای نامطلوب مورد نظر باشند، امید برای بهتر شدن زندگی زناشویی و آینده مطلوب را از بین می‌رود، بنابراین در نتیجه این ناکامی به پرخاشگری روی می‌آورند چرا که همسرشان را علت مشکل و عامل اصلی تداوم مشکلات خود می‌دانند. بین خرده مقیاس باور در مورد تفاوت‌های جنسیتی و پرخاشگری نیز رابطه وجود دارد. به نظر می‌رسد زنان و مردانی که از تفاوت‌های شناختی و فیزیولوژیکی بین زن و مرد درک صحیحی ندارند، به این دلیل ممکن است مردان، همسرشان را به جهت داشتن توانایی‌های جسمانی کمتر از مردان، درد دل کردن و ابراز بیشتر احساسات، همسرشان را حقیرتر از خود بدانند و یا اینکه زنان مردان را به دلیل نداشتن تمایل زیاد به درد دل کردن و ابراز کمتر احساساتشان مورد شماتت قرار دهند. در این صورت به دلیل نداشتن تصویری روشن از دو جنس متفاوت، همسرشان را مورد سرزنش و تحقیر قرار می‌دهند.

به طور کلی یافته‌های پژوهش حاضر و پژوهش‌های قبلی حاکی از آن است که اصلاح باورهای غیرمنطقی می‌تواند تاثیر بسزایی در کاهش پرخاشگری زوجین و تداوم رابطه زوجی داشته باشد. نتایج بررسی ادیبراد و همکاران (۱۳۸۴) نشان داد که میزان باورهای ارتباطی غیرمعقول در زنان مایل به طلاق به طور معناداری بیشتر از زنان مایل به ادامه زندگی مشترک است. با افزایش میزان باورهای غیرمنطقی در زوجها احساسات مثبت نسبت به همسر کاهش می‌یابد (حیدری و همکاران، ۱۳۸۴) که با اصلاح این باورها می‌توان احساسات مثبت آن‌ها را به یکدیگر افزایش داد. از طرفی الیری و کهن^۱ (۲۰۰۶) ایجاد و افزایش احساسات مثبت در بین زوجها را یکی از اهداف درمان خشونت در روابط زناشویی معرفی می‌کنند. بنابراین با توجه به پژوهش‌های انجام شده و پژوهش حاضر پیشنهاد می‌شود که درمانگران و مشاوران خانواده و ازدواج سعی در شناسایی باورهای غیرمنطقی و اصلاح آن‌ها داشته باشند تا در زوجها احساسات مثبت نسبت به همسر را ایجاد نموده و از پرخاشگری و تبعات ناشی از آن، زوجها را دور نگه‌دارند.

منابع

- ادیبراد، نسترن. مهدوی، اسماعیل. ادیب راد، مجتبی و دهشیری، غلامرضا. (۱۳۸۴). مقایسه باورهای ارتباطی زنان مراجعه کننده به مراکز قضایی و زنان مایل به ادامه زندگی مشترک شهر تهران. فصلنامه خانواده پژوهی، ۱(۲): ۱۳۸-۱۳۱.
- حیدری، محمود. مظاهری، محمدعلی و پوراعتماد، حمیدرضا. (۱۳۸۴). رابطه باورهای ارتباطی با احساسات مثبت نسبت به همسر. فصلنامه خانواده پژوهی، ۱(۲): ۱۳۰-۱۲۱.
- سیف، سوسن. و اسلامی، معصومه. (۱۳۸۷). نقش باورهای ارتباطی در کارکرد خانواده و سازگاری زناشویی. مجله اندیشه‌های نوین تربیتی، ۴(۱ و ۲): ۹۹-۱۳۰.
- محمدی، نوراله. (۱۳۸۵). بررسی مقدماتی شاخص‌های روان‌سنجی پرسشنامه پرخاشگری باس - پری. مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز، دوره بیست و پنجم، شماره ۴، ۱۵۱-۱۳۵.
- معتمدین، مختار. و عبادی، غلامحسین. (۱۳۸۶). نقش باورهای غیرمنطقی و پرخاشگری بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه شهر تبریز. مجله دانش و پژوهش در علوم تربیتی، ۳(۱۴): ۲-۱.
- نیرمانی، محمد. و آقامحمدیان، حمیدرضا. (۱۳۸۴). بررسی میزان خشونت مردان علیه زنان و متغیرهای مرتبط با آن در میان خانواده‌های ساکن در شهر اردبیل. فصلنامه اصول بهداشت روانی، ۷(۲۷ و ۲۸): ۱۱۳-۱۰۷.
- نظری، علی محمد. (۱۳۸۸). مبانی زوج درمانی و خانواده درمانی. تهران: نشر علم.
- واقعی، سعید. مظلوم، سیدرضا. و احمدی، سیده حمیده. (۱۳۸۷). بررسی ارتباط میزان خشونتی زناشویی با باورهای ارتباطی زناشویی در پرستاران متاهل شاغل در بیمارستان‌های دانشگاهی شهر مشهد. فصلنامه پژوهشی دانشکده پرستاری و مامایی مشهد، ۳(۱۹): ۴۹-۴۳.
- هاروی، مایکل. (۱۳۸۸). کتاب جامع زوج درمانی. ترجمه خدابخش احمدی؛ زهرا اخوی و علی اکبر رحیمی. تهران: نشر دانژه.

¹.Cohen

- Addis, J., & Bernard, M. E. (2002). *Marital adjustment and irrational beliefs. Journal of Rational Emotive and Cognitive Behavioral Therapy*, 20, 3-13.
- Barrio, V., Aluja, A., & Spielberger, C. (2004). Anger assessment with the STAX-CA: psychology properties of a new instrument for children and adolescents. *Personality and individual differences*, 37: 227-244.
- Doss, B. D., Simpson, L. E., & Christensen, A. (2004). *Why do couples seek marital therapy? Professional psychology: research and practice*, 35, 608-614.
- Ellis, A. (2003). *The nature of disturbed marital interaction. Journal of rational-emotive & cognitive behavior therapy*, 21, 147-153.
- Ellis, A., & Wight, D. (1987). *Post-separation abuse: The contribution of lawyers. Victimology*, 13, 134-158.
- Epstein, N., & Eidelson, R. J. (1982). *Cognitive therapy with couples. The American journal of family therapy*, 1, 5-16.
- Hart, Kenneth E., Turner, Steven H., Hittner, James B., ; Cardozo, Steven R. & Paras, Kerry C. (2002). Life stress and anger: moderating effects of type of irrational beliefs. Available at: www.sciencedirect.com
- Henriques, A., Beck, A. T., & Bown, G. K. (2003). *Cognitive therapy for adolescent and young adult suicide attempters. American behavioral scientist*, 46: 1258-1268.
- Hines, D. A., & Saudino, K. J. (2003). *Gender differences in psychological, physical, and sexual aggression using the Revised Conflict Tactics Scales. Violence and victims*, 18, 197-217.
- O'Leary, K. D., & Cohen, S. (2006). *Treatment of psychological and physical aggression in a couple context. In J. Hamel & T. L. Nicholls (Eds.), family interventions in domestic violence (pp. 363-380). New York: Springer.*
- O'Leary, K. D., & Williams, M. C. (2006). *Agreement about acts of physical aggression in marriage. Journal of family psychology*, 20, 656-662.
- O'Leary, K. D., & Woodin, E. M. (2005). *Partner aggression and problem drinking across the lifespan: How do they decline? Clinical Psychology Review*, 25, 877-894.
- Reihing, K. (1999). *Protecting victims of domestic violence and their children after divorce: the American law institute model. Family and conciliation courts review*, 37, 393-410.
- Toews, M. L., ; Catlett, B. S. and McKenry, P. C. (2005). *Women use of aggression toward their former spouses during marital separation. Journal of divorce & remarriage*, 42: 3, 1-14.